

АРТУР ЛУНДКВИСТ ЖЕРТВА НА ДЖЕК ЛОНДОН

Превод от шведски: Вера Ганчева, —

chitanka.info

Беше дребен на ръст млад човек или всъщност не съвсем млад. Къдравата коса и големите сини очи му придаваха детински вид. Да, очите му бяха големи и сини като на ленокосо момиче.

Неговият любим писател беше Джек Лондон. Винаги носеше със себе си една или повече оръфани от четене книги на Джек Лондон. Към всякакво друго четиво се отнасяше с пренебрежение: не, никой друг не признаваше освен Джек Лондон.

Пък освен това се казваше Юхан Ларшон и следователно имаше същите инициали като тези на Джек Лондон. Сам си промени името от Юхан на Джони, това звучеше съвсем по американски. С Ларшон обаче не можеше да направи нищо, но го изговаряше Ларсен, като Вълка Ларсен.

Джони беше скитник като Джек Лондон, наричаше се босяк по шведски и бродяга по английски. Научил бе десетина английски думи, които произнасяше тъй, както се пишеха.

Бродя, казваше. И бродеше наистина. Това не звучеше толкова странно. „Бродене“ си е хубава шведска дума. Разбира се, че човек може да броди, щом му е по-добре, отколкото да върви.

Джони се появяваше само в топлите годишни времена. Какво правеше зиме? Това държеше в тайна, като нещо извънредно позорно.

Но хич не се боеше от сняг и мраз. Нима Джек Лондон не се е борил със суровата природа, в Клондайк, с кучешки впряг и топли ботуши, следван от Бък и Белия зъб!

Трябваше да се отпрати поне към Норланд и да копае там злато. Но толкова надалеч не бродеше. Рядко напускаше родния край. Сякаш бе вързан с въже за краката като спънат жребец. И то с не особено дълго въже.

Не разпитвах Джони, но той сам намекваше за това-онова. Отначало, преди да се опознаем по-добре, той се впускаше в подробни обяснения и ги повтаряше, сякаш подхващаше приятна за тананикане песничка. Тогава очите на лицето му изпъкваха големи, сини и замечтани, а пък то самото някак се смаляваше и подмладяваше, ставаше почти детско.

— Има една малка стопанка на голям дом — сподели той полушепнешком и доверително.

Знаех, че една книга от Джек Лондон бе с подобно заглавие. Не я бях чел. Започнах, но ми се стори скучна. Не исках обаче да призная

това пред Джони и затова рекох, че според мен книгата е тежка.

— Още си прекалено млад — отвърна той. — Изчакай две-три години и отново я вземи. Тогава ще видиш. Превъзходна е! Не можеш да четеш за малката стопанка на големия дом, без да я обикнеш.

Изрече „да я обикнеш“ тъй направо и искрено, разширените му сини очи тъй засияха, че аз поруменях. В нашия край не бе прието да се говори за такива работи. Човек не обичаше, това бе прекалено изтънчено и претенциозно, звучеше книжно и чуждо, както говореха господата. Дори не казвахме, че обичаме бог, когато не прибягвахме направо до библейски изрази. Не, задоволявахме се да държим на някого, да харесваме, да гледаме благосклонно. В най-лошия случай пощурявахме по него.

Но Джони я бил открил в действителност, тази малка стопанка на големия дом. Къде точно се намираще тя, не узнах, той го пазеше в тайна. Но тя съществувала, тя го очаквала.

Има ли намерение да се ожени за нея? Веднаж му зададох подобен въпрос, който отекна грубо и глупаво, почти тутакси го схванах.

— Да се оженя? — повтори провлечено Джони и ми хвърли печален, съчувствен поглед. — О, не, толкова луд не съм! Разбери, момче, това е романтично!

Джони винаги ме наричаше момче, но обръщението съвсем не звучеше както в училище. Неговото „момче“ бе по-различно, сякаш не бе същата дума, а начин за общуване между бродяги, които дори и в по-напреднала възраст можеха да си викат един на друг „момче“.

Онази малка стопанка живеела нейде в голяма синя къща. Е, не чак толкова голяма, но спокойно можела да се назове обширна. Била синя къщата, боядисана в наситен син цвят. Достатъчно било само да си помисли за наситеносинята къща, и получавал сърцебиене, казваше Джони.

Около къщата се извисявали брястове, гъвкави, красиви дървета, тъмнозелени и натежали от листа, с черни сенки край тях. Джони обикновено заставал в някоя сянка, зад стволовете на брястовете, с лице, побледняло и както сам предполагаше, зеленикаво поради светлината, процеждаща се през листата.

Къщата била разположена на малко хълмче, имала много прозорци и все с бели пердета. Често един от тях бил отворен и

вятърът си играел с пердето, повдигал го като с невидима ръка.

Долу, току до брястовете, имало поточе, чийто ромол огласял тишината. Джони винаги се заслушвал в бълбукането му, щом секнали звуците на пианото.

Защото тя свирела на пиано в голямата синя къща. Джони никога не я бил виждал с очите си как свири, но това не можело да бъде друг освен нея. Свирела само вечер, доколкото успял да разбере. И тогава отваряла някой прозорец към брястовете, дори в случаите, когато пръскал дъжд. Сякаш свирела за него.

Понякога, в паузата, отивала до прозореца. Облягала се на перваза и поемала дълбоко дъх, погледът ѝ се плъзгал над зеленината, може би нагоре, към простора на вечерния полумрак. И както си поемала така дъх, Джони виждал да се повдигат гърдите ѝ.

Имала висока, красива гръд, мечтателно разказваше Джони. Истинско блаженство било да я видиш, да си спомняш за нея. Но аз не бих могъл да си я представя, докосната от някого.

Той не знаеше дали е омъжена, или не, дали живее сама, или не, в голямата синя къща. Рядко виждал там други хора, и то несъмнено все случайни посетители.

За Джони тази жена бе сама в къщата, млада и замечтана, свиреща на пиано, изпълнена с копнеж по него и с очакване.

Никога ли не е влизал в къщата, никога ли не е говорил с нея?

О, не! Стоял си в прикритието на дървесните стволоче, в сянката на брястовете. Нека да не го забелязва, това би могло да я уплаши. Може би по някакъв начин тя осъзнава неговото присъствие, усеща, че той е там, че я слуша и вижда.

— Разбираш ли, момче, това е романтично!

— И никога ли няма да има нещо друго? Какво би направил Джек Лондон?

— Когато стана такъв като Джек Лондон, тогава може би! — отвръщаше Джони и в очите му припламваха сребристи искрици.

— Но как ще станеш като Джек Лондон?

— Не зная точно — замисляше се Джони. — Ще се опитам да му приличам във всичко, доколкото е по силите ми. Да бродя наоколо. Да пътувам от време на време контрабандно с товарни влакове. Да чета неговите книги, от кора до кора, една подир друга, да заживея с тях,

така да се каже. И още не съм изчел всичките, радвам се, че ми остават още няколко, не знам точно колко. За щастие той е писал много, много.

— Но ти не пишеш книги — възразявах аз. — Не копаеш злато. Не се гмуркаш за перли в морето.

Джони свеждаше глава, сякаш съкрушен от непосилно тежки обвинения.

— Да, това е истина — въздъхваше, — не е леко да бъдеш като Джек Лондон. Може би никога не ще го достигна.

Заедно обсъждахме трудностите, свързани с това, да бъдеш съвсем като Джек Лондон. Седяхме или в моята, отделена от другите помещения, стаичка, долепена от другата страна на комина с готварската печка и до големия каменен пруст. Или в дърводелската работилничка, край някой път или под усамотено дърво.

Джони идваше твърде често, преброждаше селото и тук всички добре го познаваха. Беше весел и простодушен, охотно поработваше известно време, за да си осигури храната и подслона. Обикновено спеше в дърводелската работилничка, загърнат в стара завивка, от чиито дупки се ронеше памучният пълнеж. Нарезждаше си легло край стената, в купчина талаш, която никои така и не измиташе.

Малко му завиждах за тази постеля и понякога, след поредното му посещение, опитвах да спя там. Искаше ми се и аз да бъда бродяга, да лежа загърнат в завивката в купчината талаш. Но не можех да мигна. Вятърът пищеше през счупения прозорец, талашът ме удряше в носа със силната си миризма и аз вдишвах прах, който дращеше гърлото ми. При най-малкото мое движение талашът извънредно неприятно шумолеше и скриптеше. В края на краищата се предавах и се шмугвах обратно в стаичката си.

Джони участвуваше на драго сърце в игрите на по-големите деца. Хвърляше топка и бе ненадминат в мятането на диск, където дори и аз с дългите си ръце не можех да се меря с него. По време на играта той се смееше бурно и весело, звънливо, като ронещ се наниз от перли.

Когато Джони идваше, аз също участвувах в игрите. Инак се считах, пък и в очите на другите бях, прекалено голям и твърде израснал на височина. Стърчах една глава над Джони. Но в негово присъствие не можех да се сдържа да не участвувам. Той превръщаше играта в нещо съвсем ново, в някакво действие, присъщо на възрастни, в показ на майсторство.

Джони въведе и овчарския скок в селото. Беше завидно ловък в тази дисциплина, а аз не бях особено силен в ръцете, за да се представя що-годе прилично. Джони изкусури за целта един прът, който после пазех известно време, и за пръв път в селото демонстрира овчарски скок.

Попита ме:

— Можеш ли да скачаш с прът? Аз, колебливо:

— Не...

И Джони, въодушевено:

— Ще видиш колко е чудесно, момче! Ела да си намерим прът!

Тръгнахме, въоръжени с малка брадвичка, и затърсихме в най-близкия участък от гората подходящо дърво. Избрахме брезов ствол, прав, гладък, без клонки, с бяла кора. Трябваше само да се изостри в единия край и да се отсече листната корона. После смъкнахме кората, ръцете ни лепнеха от брезовата смола, стволът бързо изсъхна и отначало още понатежаваше, но с всеки изминат ден ставаше по-лек и прорязан от доста пукнатини.

Та тогава Джони показа овчарския скок. С лекота се прехвърли над едно въже за пране, опънато на малко по-голяма височина от ръста на нормален възрастен човек. Прескочи и един бухнал люляков храст, косо се издигна във въздуха с помощта на пръта и полетя, едва докосвайки върха на люляковия храст. Беше красиво.

Преди да се засили както трябва, Джони заставаше неподвижно, премерваше се с пръта, насочен право към целта, впускаше се напред и забиваше пръта в земята, издигаше се нагоре, нагоре, много над своя собствен ръст, по-високо от самия прът, който, след като Джони го пуснеше, сякаш се колебаеше във въздуха на коя страна да падне.

Джони показа и овчарски скок на дължина, който не бе особено красив, но комай по-полезен. Така прескочи рекичката, там, където тя бе широка колкото шосе. Приклепна, пъкна пръта във водата, тъй че наоколо полетяха пръски, и се прехвърли на другия бряг, като тялото му описа дъга. И то само за миг, без да се измокри, без да джапа във водата и да търси брод. След това трябваше само да вземе обратно пръта, преди да го отнесе течението. Ето защо следваше да се забива на място, където дъното е твърдо и не особено дълбоко.

Джони ми показа, че има два сраснали пръста. На лявата му ръка показалецът и средният пръст бяха съединени с парче кожа чак до края

на ставата, което донейде приличаше на ципа, каквато имат на краката си гъските.

— Това не е случайно, момче! — тайнствено рече Джони. — Това е нещо като риза, нали знаеш, че някои се раждат с риза, обвити в було. Това було скоро се сбръква и пада, но кожата между пръстите ми си е останала. Една циганка ми предсказа, че в живота ме чакат големи събития. И то, макар че имах само една корона, с която да ѝ платя. Значи, трябва да е истина.

Завиждах му за кожата между пръстите, самият аз бях лишен от каквито и да било странности, не бях роден и с риза, просто нищо. Явно пълна безнадеждност, никакъв признак, че ме очакват големи събития и забележителен живот.

Джони беше татуиран, още нещо, за което му завиждах. Под мишницата си имаше изрисувана змия, увита около кинжал. На гърдите му се виждаше жена, гола, ако не се смята рибята опашка, с която завършваше тялото ѝ от корема надолу. Това било русалка, обясняваше Джони, макар да бе излишно, виждал бях такива преди, естествено не в действителност.

Татуировките бяха в синьо и червено, истински шедьоври, твърдеше Джони, макар на едно място русалката да бе погрешно нарисувана. Това се дължало на обстоятелството, че татуировачът бил пиян и ръката, в която държал иглата, кривнала, а пък той от своя страна се оправдавал с това, че Джони не седял мирно. Татуировачът почти никога не бил трезвен, приходите от изкуството си превръщал тутаки в парливи напитки. Инак бил истински майстор, който можел да отиде далеч.

Джони се появяваше през един или два месеца, доста редовно, от ранна пролет до късна есен. Сетне изчезваше и цъфваше отново, след като зимата си бе отишла, в ден, когато слънцето заслепяващо бодеше очите или ситен дъждец ръмеше над току-що наболата трева и над виолетовата гора с набъбнали пъпки.

— Пролетта иде с Джони — казваше той за самия себе си. — Това е сигурен признак. Като чучулигата. Като щъркелите.

— А малката стопанка на големия дом?

Още не бил ходил там, не отивал, докато не се разлистят брястовете, защото не можел да застане под стволовете им без

прикритието на листните корони, какво би си помислила тя в такъв случай.

През тази зима аз бях пораснал още повече и казах на Джони да потърси тази жена, дете свири на пиано, може би тя е съвсем сама в голямата синя къща и просто чака някой да отиде при нея.

Джони ми отправи укорителен, дори обиден поглед:

— О, не, това е невъзможно! Не бих могъл. Би било съвсем неправилно. Би накърнило романтиката, не разбираш ли това, момче?

Не, съвсем не можех да го разбера, защо да отлага, защо да чака толкова дълго? Джони не беше от ония, дето плашат с вида си, самотните по-възрастни жени не се бояха от него, а младите момичета допираха коленцата си и се кискаха, когато го зърваха да се приближава, малко предизвикателно, малко надменно. Имаше къдрава коса и изглеждаше толкова млад, но все пак си беше само един бродяга.

А може би Джони просто не искаше да се запознае с онази жена? Просто не искаше да се случва нищо повече, доволен от това, което е. Подобни подозрения обаче не изричах на висок глас, за да не го оскърбя или смутя.

Спохождаше ме и мисълта, че тя може би не съществува, че е измислена от Джони вследствие прочита на книгите на Джек Лондон. Но с такива съмнения май отивах прекалено далеч.

Джони продължаваше да говори за жената от голямата синя къща все тъй често, както преди. Дори се впускаше в подробности, описваше я как изглежда, какви дрехи носела, почти винаги била в бяла блуза, прикрепена на гърдите с брошка, а на бузата ѝ падал кичур руса коса.

Той познавал това, което тя свирела на пианото, и когато свършвала, внезапно дочувал ромола на потока под брястовете. Отеквал като нежна водна музика, почти като леко ехо на звуците на пианото.

Стоял там, прикрит зад дървесен ствол, и гледал към прозореца, на който тя се появявала. Очите му били пълни със сълзи, те се стичали бавно по скулите му, но той не ги бършел. Плачел от щастиято, което изпитвал в кратките мигове под брястовете. После тя спирала да свири и той поемал по пътищата в нощта, такъв самотен

бродяга. Но затова пък усещал невероятно щастие и то топлело сърцето му дълго време след това.

Ако времето било хубаво, не можел да спи след такова преживяване, скитал ли, скитал, където му видят очите, без да усещат нито умора, нито тежест, едновременно щастлив и тъжен, а това ще рече — напълно честит.

Именно тя, тази жена, го задържала по нашите места, та да може по-лесно и често да се отбива до голямата синя къща под брястовете. Инак отдавна щял да се впусне по белия свят, да се хване на някой кораб като Джек Лондон, да иде в Щатите, обетованата, голямата земя с неограничените възможности, с влаковете, в които да пътува без билет, със златото, което да копае, родината на Джек Лондон.

Придобих впечатлението, че той не пътуваше контрабандно по влаковете толкова редовно, колкото искаше да покаже. Все споменаваше за това нехайно и мимоходом, като за дреболия, която се разбира от само себе си. „Там, на завоя, изчаках влака — казваше той, — метнах се вътре в него и потърсих някакво удобно местенце, където да се мушна, та да не ме открият.“ Най-добре било да се напъхаш в празен товарен вагон или пък пълен с приятен товар, например бали вълна или нови земеделски машини, за да се наместиш на пружиниращата седалка на някоя редосеялка или вършачка. От коне във вагон се плашел, а да пътуваш във вагон с вар, било отвратително, варта била негасена и достатъчно било да попадне малко от нея през някоя дупчица, за да започне да пуши и съска.

Съвсем очевидно бе, че той предприемаше контрабандните си пътувания с влак въпреки всичките неудобства само защото Джек Лондон е правел така, а той се считал длъжен да бъде негов достоен последовател.

И именно това пътуване с влак стана съдба на Джони. Подхлъзнал се или не успял да скочи, та му отрязали двата крака до коленете. Върнал се от областната болница инвалид, безног човек, бродяга, който вече не бе в състояние да броди. Отбелязаха произшествието с няколко реда в местния вестник. От тази бележка и научих къде живее, не беше особено далеч.

Един ден взех велосипеда и се понесох натам, четири-пет мили. Не беше кой знае какво разстояние. Правех си сметка да остана да пренощувам там, а ако ли не — щях да се върна обратно.

На няколко пъти Джони ми бе разказвал за майка си и когато я видях, външността ѝ не ме изненада особено. Старата Ларшон живееше в усамотена къщичка, небоядисана и сива, но заобиколена с много цветя и зеленина.

Тя излезе навън, когато подпихах велосипеда о покрития със сребрист мъх ствол на едно овощно дърво. Гръбнакът ѝ бе превит, но очите щъкаха, живи като на врабче. Когато попитах за Джони, лицето ѝ просия.

— Юхан (тя наричаше сина си Юхан) ще се радва на това посещение — рече тя със своя охриптял от старостта глас. — Нали сега е прикован на едно място, бедничкият, и не може да иде никъде. А толкова обичаше да обикаля и да шари насам-натам. Добре поне, че ръцете и дланите му са здрави, та може да плете кошници както преди.

Аха, значи, Джони плетял кошници, той никога не бе споменавал за това.

О, да, та нали те се препитавали от кошниците, освен дето държали крава и прасе. През зимата Джони оставал у дома и плетял кошници. Но щом пукнела пролетта, безпокойството напирало в тялото му и той хващал пътя. За това е виновен само оня Джек Лондон, оня Джек Лондон, дето само за него говори, сякаш го познава лично, сякаш му е най-добър приятел, а не най-злонамерен подстрекател. Срещу Джек Лондон тя, майката, се борила напразно дълги години, но трябвало поне да се радва, че синът ѝ винаги се връщал в късна есен и се заемал с кошниците, че не пиел, не безчинствувал с жени и в много отношения бил добър и предан към нея.

Старицата съвсем не изприказва всичко това на един дъх, наведнаж, а постепенно, на части. И ми довери нещо много важно:

— Сега той вече не говори за оня Джек Лондон, май най-сетне сме се отървали от него! В такъв случай злочестината е донесла поне нещо добро!

Джони беше вътре в къщичката, поостарял, както ми се стори, значително променен, с не тъй сини очи, без дружелюбната си усмивка. И без краката си, само с чукачетата, които се губеха в широките крачоли на панталоните и го правеха да изглежда по-тежък, над него сякаш бе надвиснала някаква неподвижност, а ръцете му като че бяха станали по-дълги.

Седеше в кресло по средата на стаята, която му бе едновременно и работно място, може би по-точно работилница. На пода и край стените бяха струпани или подпрени големи наръчи хвойнови пръчки, с лико, свлечено тук-там и червеникаво-лилаво, почти с цвят на зреещи репички, а отдолу дървото прозираше бяло като кост и пръскаше приятно и свежо ухание на хвойнова дървесина.

Плетеше кошница, но я остави настрана, щом ме видя. Протегна към мен двете си ръце, като дете, което иска да го вдигнат.

— Колко е хубаво, че ме намери, момче! — възкликна той с нотка от предишния си ентусиазъм.

— Да, ето седя тук и гния, както виждаш. Край на броденето и начало на успокоението.

Смутеният в случая бе не той, а аз. Ръката, която му протегнах, притисна между своите две и се взря в мен изпитателно, почти тъй синьо, както преди, та трябваше да извърна поглед. Не знаех какво да правя с ръката си, той не я пускаше дори за миг, силно я стискаше и не знаех дали да не му отговоря със същото, или да отпусна пасивно длан.

— Аха, значи, караш велосипед, не си дошъл пешком! — отбеляза той. — Аз никога не съм се качвал на велосипед.

— Е, Джек Лондон... — подех аз, но се сепнах, когато забелязах лека тръпка по лицето му.

— Но сега и аз ще си набавя велосипед, ще видиш! — продължи Джони. — Макар че ще бъде с три колела и ще го движа с ръце. С такъв велосипед не се отива надалеч. Но все пак ще мога да пообиколя наоколо, за да не стоя все затворен тук. Събирам пари за такава триколка. За плетенето на кошници няма да ми бъде от полза, имам нужда от човек, който да ходи в гората, да реже хвойнови клонки и да ми ги носи.

— Плетеш кошници — рекох, — явно добре върви.

— Да, ти не знаеше, че съм кошничар. — Сухата усмивка на Джони бе по-скоро гримаса.

— Аз, разбира се, никога не говорех за това, исках да минавам единствено за бродяга. Но зиме седях при майка си и правех кошници. Работех усилено, за да бъда свободен, когато времето се стопли.

Джони взе две пръчки, накиснати в един чебур край него, и продължи малко разсеяно да оплита кошницата, като че без да мисли

за това, което върши, с ловки пръсти, движещи се сякаш от само себе си. За известно време се въдвори мълчание.

Гледах към една лавица край стената, направена от сандъчени дъски и отрупана с книги с опърпани гърбове, разбрах, че са от Джек Лондон, безценното съкровище на Джони. А може би вече не са, може би вече не ги чете?

Лавицата бе украсена с бродирана покривчица с увиснали надолу краища, а върху ѝ — водна чаша с потопени в нея две тъмночервени рози.

Майка му бе сварила кафе и го внесе на поднос. За нас двамата, за Джони и мен. Майка му не пи, но остана в стаята и ни наблюдаваше. Говорехме главно за общи неща.

След като тя отново излезе, аз направих знак към лавицата с книгите.

— Четеш ли нещо? — попитах уж нехайно, без да споменавам Джек Лондон.

— Не, знаеш ли — подхвана Джони, — сега правя това по-рядко. Тъй като вече не мога да бродя, не изпитвам и охота за четене. Не е ли странно? Всъщност би трябвало да е обратното.

— Ами жената в синята къща? — попитах предпазливо.

Джони поклати леко глава:

— Да, и с това е свършено. Никога вече не ще я видя, не ще я слушам как свири на пиано. Е, може би така е по-добре, нали все някога трябва да се сложи край. Това не бе нищо повече от *романтика*, не казвах ли така винаги, а?

И накрая дойде окончателното признание:

— Знаеш ли какво, разбрах, че не ме е бивало да бъда като Джек Лондон. Наситих се и не страдам. Джек Лондон ми отне краката и той ги заслужи. Но стига му толкова.

Джони изглеждаше замислен, но не сломен. Плетеше кошницата си.

— Не, момче — възкликна той, внезапно оживен, — не ми е толкова зле. Знаеш ли, дори започнах да мисля дали да не се ожена. Да, този път наистина, едно добро момиче ме посещава от време на време и седи при мен. Другия път, когато дойдеш, може би ще имам съпруга и деца.

Но аз никога не го посетих пак. Оставих го привечер и се прибрах с велосипеда си. Впоследствие чух, че Джони се оженил и имал няколко деца. Той вече не бе жертва на Джек Лондон.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.